

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Præcepta Pars ...

Tractatus IV. Præliminaris. Ad Præcepta Secundæ Tabulæ De Justitia, &
Restitutione in communi

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1713

Sectio II. Quo ordine restituendum?

Nutzungsbedingungen

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59506)

mortem non habuerit effectum, jam nunc vas illud non pertinet ad Cajum donatarium, sed ad hæredes defuncti Titii: nisi fortè donatio facta fuerit ad pi- am causam: tunc enim in favorem animæ præsumi- tor mandatum subsistere. Sic *Molina*, & in rigore quidem verissimè. Verùm duplicata hæc restitutio dura nimis erit famulo. Ideo probabilis videtur Sententia Sa. v. *Donatio* n. 25. Et aliorum cum *Tamb. cit. n. 12.* Nimirum sufficere, si famulus reddat ipsum vas Cajo donatario, nihil hæredibus. Ratio est: quia satis probabile est, mandatum illud, cum sit favorabile, & gratia facta, non expirare morte mandantis, sicuti nec morte concedentis ex- spirant cæteræ gratiæ factæ, ut sunt concessiones privilegiorum, dispensationum, Indulgentiarum &c. ut latissimè docet *Sanch. l. 8. d. Matr. disp. 28. præsertim n. 46.*

SECTIO. II. Quo ordine restituendum?

SUMMARIUM.

24. Ordine restitutionis debita certa præferenda sunt incer- tis, ita ut habens plura debita prius restituere de- beat certa debitoribus notis, postea de reliquo in- certa, quousque se extendunt facultates.
26. Pariter debita realia præferenda sunt personalibus:
29. Inter debita autem personalia, hypothecata præferenda sunt nudis non hypothecatis usque ad n. 34.
34. Vsque ad n. 40. docetur summarè, quæ, & quo ordine, ex bonis defuncti solvenda sint.
40. Inter debita nuda, onerosa præferenda sunt gratuitis, ita ut quis prius solvere debeat debita contracta ex donatione, legato &c.

43. *Reliqua debita personalia nuda ejusdem rationis: scilicet nec hypothecata, nec privilegiata indifferentes solvenda sunt pro rata parte facultatis, & debitorum proportionem geometricam.*

44. *Solvitur fundamentum opposita sententia:*

45. *Vsque ad n. 49. enumerantur quatuor casus, quibus debitor non potens solvere omnibus licite solvit uni, vel pluribus integrum debitum ante alios, etiam priores creditores.*

22. **R**estitutionis ordo duplex statui potest. Unus ordo restituendi consideratur inter ipsos debitores seu personas damnificantes, quæ scilicet cooperando damnum aliquod intulerunt: quoniam ordine in solidum, vel pro rata restituere teneantur, hoc explicatum habes *c. preced. Selt. 1.* Alter ordo restituendi consideratur inter ipsa debita diversa, vel personas plures, quibus aliquid debetur, & unicuique restituendum est; quisnam modus servandus, seu quænam debita restitui, aliis præferri, & prius restitui debeant. Et quidem, si debitor habeat sufficientia bona, quibus omnibus creditoribus solvendo sit, nulla habenda est ratio ordinis, cuiam prius, vel posterius solvatur, dummodo enim solvatur cuivis, seu prima, seu ultima vice, justitiæ satis fit, & nulli fit injuria. Quando verò debitor non habet sufficientia bona, nec est solvendo omnibus, ut necessariò aliqui debito suo in toto, vel in parte carere debeant, tunc certum est justitiam, & æquitatem postulare, ut inter debita & creditores aliquis ordo servetur; alioquin enim necessariò aliis fiet injuria. Res maximè est juridica, & intricatissima; sistendo intra terminos Theologiæ Moralis sit brevis, & clara.

ASSER.

ASSERTIO II.

Ordine restitutionis, cum debitor non est sol- 23
 uendo omnibus, preferenda sunt debita certa
 incertis; realia personalibus; inter personalia hy-
 pothecata vel privilegiata nudis; inter nuda, oner-
 ata gratuita, maturata nondum maturatis in to-
 tum. Reliqua indifferenter pro rata parte debiti
 proportione geometrica. Hæc Assertio latissime
 patens labyrinthum continet difficultatum: sed
 conabor in communiore semper DD. Sententia clarè
 & breviter procedere.

§. I.

*Debita certa preferenda incertis in
 totum.*

Hoc est: Quando debitor habet multa debita, 24
 quorum aliqua sunt certa, quæ scilicet pro-
 priis creditoribus, vel dominis cognitis restitui pos-
 sunt temporaliter; alia verò incerta, quæ scilicet
 propriis dominis, eorumve hæredibus, aut ignotis,
 aut alia de causa restitui non possunt temporaliter,
 sed eorum locò pauperibus, vel piis usibus, is
 prius restituere debet debita certa creditoribus no-
 tis in totum, & postea de reliquo residuo debita in-
 certa, quousque se extendunt facultates, totum,
 partem, vel omninò nihil. *Communis DD. S. An-
 ton. Navar. utriusque, aliisque plurimis congestis,
 Vasq. opus. de restit. c. II. n. 9. Less. lib. 2. c. 15.
 Gab. 1. Laym. cit. c. II. n. 1. Lugo Disp. 20. Sect. 1.
 n. 2.* Ratio est: quia domini, & creditores certi ex
 iustitia

382 *Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Cap. III.*
justitia commutativa propriè dictum jus habent ad
debita sua exigenda: domini autem & creditores in-
certi, ut tales, non possunt habere jus ad debita sua
exigenda, ut sibi solvantur, ut nimirum eo statu est
impossibile. Et licet eis competat jus exigendi, ut
suo loco sibi debita restituantur, pauperibus, vel
piis usibus pro salute sua, non possunt tamen præsu-
mi, ordinariè saltem, id velle in præjudicium credi-
torum certorum, nisi in casu ex circumstantiis col-
ligi possit, eos omninò velle potius debita sua in-
certa in pauperes, consanguineos, vel pios usus ero-
gari, quàm aliis creditoribus solvi: qua ratione con-
trarium docuit Molina *disp. 760.* Et notat Lugo
cit. n. 5. Ipsi denique pauperes, Ecclesiæ, vel pia lo-
ca nullum ex se habent jus exigendi illa debita, nisi
remotum, & valdè imperfectum, quatenus scilicet
debitor rei incertæ, vel ex præsumpta domini vo-
luntate, vel ex jure Ecclesiastico tenetur eis elargiri
sua debita incerta: ergò debita certa præferenda
sunt incertis.

25 *Excipe per omnem modum:* nisi res aliena in
specie extet apud iniquum possessorem: hæc enim
si vero domino restitui non possit, potius pauperi-
bus, vel Ecclesiæ tribuenda erit, quàm ut ex tali re
aliis certis creditoribus satisfiat. *Ratio est:* quia
creditoribus certis debitor obligatus est tantum ex
propriis bonis solvere, non ex alienis: res autem
certa in specie apud iniquum possessorem detenta,
verè est aliena, non enim facta est ipsius, sed
mansit sui veri domini, quamvis ignoretur; ergo
&c.

§. II. De-

§. II.

Debita realia preferenda sunt personalibus in totum.

Similiter quando debitor habet multa debita, aliqua realia determinata in specie & individuo, cum scilicet ipsa res aliena in individuo apud debitorem existit, cujus proinde dominium apud creditorem, seu dominium remansit, ut est res habita ex contractu non conferente dominium, ut pignore, deposito, commodato, locato &c. Item res inventa, bona fide accepta, acquisita per furtum, vel ex alio delicto formali, vel materiali: ea certis, ac propriis dominis integra restituenda est, priusquam reliquis debitis personalibus satisfiat, esto omnino nihil super esset, quo aliis creditoribus satisfiat. Communis apud *Molinam*, aliisque cit. omnes. Ratio clara est: cum enim dominium illarum rerum manserit apud creditorem, seu dominum, illi soli restituenda erit, nec absque ejus injuria aliis creditoribus dari, vel inde satisfieri potest: nam alii creditores nullum omnino habent jus, ut eis ex rebus alienis, sed solum ex rebus illius debitoris satisfiat.

26

Hinc specialiter, si res er. pta, v. g. equus, domus, ager &c. adhuc apud emptorem existat, nondum persoluto pretio, creditori, seu venditori ante omnes alios restituenda sunt: idque secundum omnes, quando venditio facta est simpliciter per traditionem equi, & nudam, seu non assecuratam promissionem pretii; quia tunc dominium rei ven-

27

pitæ

II. De-

384 *Traët. IV. Pralim. ad Præcepta 2. Tab. Cap. IV.*
ditæ non transivit in emptorem, sed apud vendito-
rem remansit, quousque pretium solvatur. Secus
est, quando venditio facta est per traditionem rei,
& pretii promissi assecurationem, per pignus, vel
hypothecam, vel fidejussionem alterius: tunc
enim dominium rei venditæ plenè transivit in em-
ptorem, & debitum pretii fit merè personale aliud-
28 dè sufficienter assecuratum.

At: quid si venditio facta fuit per traditionem
rei, & pretii, non quidem assecurationem, per pi-
gnus & fidejussionem, sed per fideihabitationem
creditoris ipsius, utpote qui pretium pro soluto ha-
buit, vel emptoris fidem secutus est, ubi etiam domi-
nium rei venditæ ad emptorem transiit? Etiam
tunc nondum persoluto pretio, adhuc debitum
præferendum esse aliis debitis personalibus, docet
communior DD. *Cajetan. Sylv. Navar. Rebell. Bo-
nacina*, alii cum *Lessio, lib. 2. c. 15. dub. 2.* Eo
quòd creditor fidem habens pretio promisso, vi-
deatur habere tacitam hypothecam in re vendita,
quousque pretium solvatur: ideòque in re ipsa re-
stituenda, vel ejus pretio solvendo, aliis credito-
ribus præferri debeat. Verùm, quia illa tacita
hypotheca nullo jure ostendi potest, ideo æquè pro-
babilis est opposita Sententia, negans tale debitum
præferendum esse aliis personalibus debitis. Ita
cum aliis *Molina disp. 536. Vasq. c. 1. de restitut.*
dub. 1. num. 19. Laym. cit. c. 11. num. 2. Lugo
disp. 20. Sect. 2.

§ III.

Inter personalia debita hypothecata præferenda nudis in totum.

Inter debita personalia, & indeterminata in aliquo genere, ut maximè pecunia, vinum &c. ex mutuo, vel vendito, aliqua sunt hypothecata, aut hypothecâ expressâ, quando debitor in fidem solutionis expressè obligat rem, vel res suas, aut pignus dat: aut hypothecâ tacitâ, quando absque expressione debitoris, tamen ex dispositione juris, res debitorie intelligitur obligata creditori in securitatem solutionis: sic uxor habet tacitam hypothecam in bonis mariti in securitatem dotis: pupillus habet tacitam hypothecam in bonis Tutoris: Ecclesia, Hospitale &c. similem tacitam hypothecam habet in bonis Curatoris &c. Et utraque hypotheca aut est generalis; qua omnia bona debitoris præsentia & futura obligantur; aut est specialis, qua solum res aliqua debitoris determinata, hæc domus, hic fundus &c. obligatur. In his, quantum est ex natura rei talis est ordo.

29

Inter debitores hypothecarios, habentes hypothecam expressam, præferuntur habentibus tacitam tantum; similiter habentes generalem, habentibus specialem tantum. Inter plures aut similem habentes hypothecam, aut expressam, aut tacitam, aut generalem, aut specialem, ille præferendus est, qui antiquius habet debitum: hic enim maximè valet regula juris 54, in 6. *Qui prior tempore, prior jure.* Et ratio posterior non potest tollere jus alteri jam

30

prius acquisitum. Excipiuntur tamen varii casus in Jure: qui quia sunt meri juris positivi, ac juris externi, & pro diversitate locorum variantur, partim videri possunt apud *Authores cit.* passim; partim potius interrogandi sunt in casu fortè occurrente ex Juris Consultis, & Officialibus locorum.

31 II. Omnia debita hypothecata ipso jure naturæ præferuntur omnibus aliis debitis nudis, vel chyrographiis tantum, non hypothecatis. Ratio evidens est: quia creditores hypothecarii non solum debitorem, seu personam ipsam, sed etiam rem ipsius obligatam habent: alii autem creditores non hypothecarii, sed chyrographarii solum ipsam personam debitoris obligatam habent, quamvis talis obligatio chyrographo proprio, instrumento publico, testimonio, vel debitoris confessione probetur. *L. Eos, C. qui potiores in pignore.*

32 III. Post debita hypothecata in foro externo etiam præferuntur aliis debita solemnizata, seu publico instrumento coram judice, notario, & testibus facta, sed hæc nihil ad nos.

33 IV. Tandem debita alia privilegiata, quæ omnibus aliis debitis personalibus etiam hypothecatis præferuntur.

§. IV.

Item debita privilegiata præferenda nudis sunt in totum.

34 **R**ursus inter debita personalia debita sunt aliqua privilegiata, seu speciali juris privilegio omnibus aliis personalibus debitis præferenda. Utpote.
I. Ex

Seç. II. Quo ordine restitendum? 387

I. Ex bonis defuncti ante omnia alia debita quomodolibet hypothecata solvendæ sunt expensæ funeris. *L. Penultima. ff. de religiosis, & sepulchris funerum.* 35

II. Expensæ necessariæ ad confectionem inventarii, & ad apertionem testamenti, item Medicorum solaria vel honoraria, & pharmacorum pretia. Communis DD. ex *L. ultima, §. in computatione. C. de jure deliberandi.* Rationem mox dabo. 36

III. Plerisque locis, maximè in nostris partibus, servitorum, & operariorum ad necessarium usum conductorum mercedes, reliquis omnibus debitis secundum æquitatis rationem præferuntur. Vide *Valq. de restit. c. 11. dub. 3. num. 83.* 37

IV. Tandem sequuntur, & aliis in totum præferuntur debita legitima Superiorum. *Ratio omnium horum est: quia ejusmodi debita aded necessaria non censentur contracta in fraudem antecedentium creditorum.* Et alioquin nemo reperietur, qui indigentibus tali obsequio ministrare, vel id præstare vellet, si de solutione jure prælationis certus non esset. 38

Cæterum alii creditores à jure privilegiati sunt, et totum debitum suum postulare possint, antequam alii creditores chyrographarii tantum, non hypothecati, vel similiter privilegiati admittuntur: ut est ipsa Respublica creditrix: qui illam pecuniam deposuit ad depositarios ad Respublicas constitutos: qui ad navem instruendam, vel emendam, pecuniam credidit, aut ædificia publica &c. privilegium prælationis habet, quæ ex juribus allegatis videri 39

videri possunt apud Laym. *cit. n. 6.* strictè. Multis locis privilegium prælationis habent etiam Hospitalia, Ecclesiæ, & similia loca pia in suis debitis, prout etiam hîc Passavii statutum est.

§. V.

Inter nuda debita, præferenda onerosa gratuitis in totum.

40 **N**imirum inter debita personalia indeterminata nuda, & simplicia, scilicet nec hypothecata, nec privilegiata, ea quæ sunt ex contractu oneroso, ut emptione, mutuo, locato, censu &c. item ex delicto, ut furto, usura &c. præferuntur in totum iis, quæ sunt ex contractu gratuito tantum, ut donatione, legato &c. *Communis DD. apud cit.* Ratio est: quia omnis contractus gratuitus, promissio, donatio, legatum, &c. alicui factus, habet annexam tacitam conditionem: *Nisi aliquod obset, quo minus res promitti, vel tradi, vel solvi possit:* atqui, quando supervenit inopia debitoris gratuiti, ita ut non sit omnibus solvendo, jam aliquid obstat, quo minus donatario, vel legatario res gratuito promissa solvi, vel tradi possit, nimirum obstant alia debita ex contractu oneroso, vel delicto, quorum omninò strictior est obligatio: creditores enim ex contractu oneroso, vel delicto, habent jus ad rem sibi debitam, tanquam aliundè suam, utpotè quæ vel antè erat sua, & ablata est, pretio non soluto, vel pro qua jam pretium solverunt: ideòque suo debito privari non possunt absque positivò suo damno: creditores verò, vel promissarii gratuiti non ha-

bent jus ad rem contractu gratuito promissam, tanquam aliunde suam vel sibi debitam, sed ex mera gratuita, & libera voluntate promittentis, donantis, vel legantis, ideoque tali debito absque omni suo positivo damno privari possunt: ergo debita ex contractu oneroso, vel delicto naturali jure & æquitate in totum præferenda sunt debitis ex contractu gratuito tantum.

Sed nunquid etiam inter debita ex contractu oneroso, & ex delicto, ordo servandus erit? D. Thomas *opus*. 37. c. 18. vult prius solvenda esse debita ex delicto. Navar. autem c. 17. n. 53. contendit prius debita ex contractu esse solvenda. Communis jam sententia negat, ordinem servandum esse inter ea debita, sed indiscriminatim solvendum esse pro rata ratione facultatis. Ita Sylv. Angelus, Pet. Navar. Laym. Luga II. *sæpe cit.* Et ratio est: quia neque jura exprimunt, neque ratio aliqua convincit inter creditores ex contractu & delicto ordinem aliquem prærogativæ, vel prælationis locum esse: cum utriusque generis debita æqualiter sint ex injuria. Quod autem creditor ex delicto censeatur magis esse invitus sibi debitum suum, seu rem involuntarie ablatam non reddi, quam debitor ex contractu, qui voluntarie rem suam alienavit, potest quidem augere obligationem restituendi intensive, ita, ut magis peccet non restituens debitum ex delicto, quam non restituens debitum ex contractu; non tamen potest augere obligationem restituendi extensive, ita, ut plus, vel potius, ante alium, & in præjudicium alterius creditoris ex contractu debeat

390 *Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Cap. IV.*
restituere debita ex delicto: justitia enim in quanti-
tate restituendi non respicit alterius, scilicet credi-
toris animum, magisne, an minus invitus sit, sed so-
lùm respicit alterius jus, & quantum ipsi debeatur:
utrivis autem creditori debetur res sua simpliciter,
sive ex contractu, sive ex delicto debeatur.

42 §. Tandem inter debita nuda ex contractu nimis
clarum est, maturata, quorum scilicet solvendi ter-
minus jam elapsus est, in totum præferenda, &
priùs solvenda esse, quàm debita maturanda, quo-
rum terminus nondum impletus est.

§. VI.

Reliqua indifferenter pro rata parte facultatis, & debitorum proportione geometrica.

43 **D**ebita personalia ejusdem rationis nuda, sci-
licet nec hypothecata, nec privilegiata, nec
ratione contractus onerosi vel gratuiti diversa, sol-
venda sunt pro parte rata secundùm proportionem
debitorum, & facultatum debitoris, quousque ni-
mirùm se facultates extendunt, dividendo in partes
majores & minores proportionaliter respondentes
debitis ipsis majoribus & minoribus; idque indif-
ferenter, nulla habita ratione, utrum tempore prio-
ra, vel posteriora sint, priùs vel posteriùs perantur:
adeò, ut si debitor, qui omnibus se solvendo impa-
rem novit, uni creditori præ aliis in totum solvat
nulla suadente necessitate, in fraudem aliorum age-
re, & injuriam iis inferre censeatur. Ita communis
DD. *S. Antonin. Sylv. Angel. Reginald. Nav. veter-*
que, aliis citatis Molina tom. 2. disp. 536. §. quando

credit
6. 11.
tracta
Thom
aliisqu
noltra
debito
person
diatè,
quod t
bet ma
parten
thecâ
bus ac
portio
Ne
nam R
prior j
bent ju
obliga
sus pra
rei abs
præfer
mus ce
gare:
Et ma
prior c
thecan
rem de
merito
imò p
credi

creditores. Less. cit. c. 5. dub. 6. n. 44. Laym. cit. 6. 11. n. 6. Etsi contra sentiant, & debita prius contracta, & petita præferenda censeant graves DD. S. Thom. Medina, Gabr. Tolet. Sa. Valentia, Suarez, aliisque cit. Lugo cit. disp. 20. sect. 7. §. 2. Ratio nostræ communis sententiæ est: quia creditores debitorum merè personalium habent æquale jus in personam debitoris immediatè, & in ejus bona mediatè, & indeterminatè tantùm: neque enim ex eo, quòd unus creditor alio prior, vel posterior sit, habet majus, vel minus jus indebitoris bona, vel certâ partem bonorum ipsi priorum, & nullâ hypothecâ obligatorum: ergò creditoribus personalibus æqualiter satisfaciendum est pro rata parte, proportionè debitorum & facultatum.

Neque urget fundamentum oppositæ Sententiæ: 44
nam Regula illa allegata juris. *Qui prior tempore, prior jure*, solum locum habet inter illos, qui habent jus ad eandem rem determinatam sibi ex pacto obligatam: ut in sponsalibus repetitis, prior sponsus præfertur posteriori: & in venditione ejusdem rei absque traditione pluribus facta, prior emptor præfertur posteriori: In locatione domûs v.g. primus conductor, posterioribus; unde est illud vulgare: *Qui prior venit ad molendinum, prius molit.* Et magis ad propositum in debitis hypothecatis prior creditor præfertur posteriori similem hypothecam habenti, quia singuli habent jus ad eandem rem determinatam sibi in specie obligatam; unde meritò jus prioris præferri debet juri posterioris; imò posterior in æquali causa non potuit præjudi-

care juri prioris jam antea acquisito. At verò in debitis merè personalibus, quæ solùm personam debitoris immediatè obligatam habent, & mediatè, & indeterminatè tantùm in ejus bona, creditores nullum acquisiverunt jus in ejus bona vel partem bonorum determinatè, sed solùm quilibet indifferenter jus habet ad petendum suum debitum, ideo omnibus satisfaciendum erit æqualiter, vel in totum, si facultates debitoris sufficiant, vel pro rata parte secundùm proportionem debitorum: neque enim jus prioris creditoris præjudicare potuit juri posterioris ad exigendum suum debitum. Accedit jam communis praxis, saltem in Germania nostra, in solutione ejusmodi debitorum personalium, & indeterminatorum. Interim tamen, non tantùm creditor quivis semper jure accipere potest, quòd ipsi à tali creditore ultrò offertur quacunque de causa, nec tenebitur postea aliis creditoribus debito suo in toto, vel in parte defraudatis aliquid restituere, nisi ipsimet debitorem prævisa impotentia omnibus satisfaciendi, ad solvendum sibi totum præ aliis vi, vel fraude induxisset, uti cum aliis optimè notat Laym. c. n. 6. Verùm etiam plures casus sunt, quibus debitor non potens solvere omnibus, licitè poterit solvere uni, vel pluribus integrum debitum ante alios, etiam priores creditores absque eò, quòd censeatur solvere in fraudem creditorum aliorum. Enarro breviter.

45 *Primus est*: Si unus creditorum debitum suum exigat, aliis (etiam magis privilegiatis) tacentibus: quia creditor vigilando, & exigendo, meliorem suam

suam conditionem fecit. Jus enim Civile vigilan-
tibus scriptum est, ideoq; non revocatur ab eo, quod
ante alios creditores accepit. *L. Pupillus. ff. Qua in
fraudem creditorum.* Excipitur: Dummodo alii
creditores hypothecam meliorem non habent. Vi-
de *estatos.*

Secundus: Si unus creditorum personalium lon- 46
ge alii pauperior, & in gravi necessitate constitu-
tus sit, poterit lege Charitatis permittente in foro
conscientiae, huic totum debitum solvi pra alii, se-
clusa alia ordinatione Judicis, uti probabilissimè
docent D. Thomas *opusc. 73. c. 8. Sylv. Sa.* aliisque
cit. Laym. *cit. n. 7.* contra Lessium *dub. 7. n. 6.*
& alios oppositum docentes: & verè quidem, quan-
do pauperior creditor esset non in gravi, sed com-
muni tantum necessitate: talis enim pauper neque
jure naturali Charitatis, neque ullo jure positivo
habet jus praelationis; ideoque alii creditores essent
rationabiliter invitì, ipsi in eorum damnum, &
praedudicium ante se totum solvi.

Tertius: Si debitis gravatus ante alios creditores 47
solvat aliquid, unde ejus facultates diminutæ non
sunt, ut si pro ædibus emptis justum pretium solvat.
Si famulis vel operariis mercedem pactam solvat,
qui tantundem commodi in bonis debitoris adfe-
runt: inde enim aliis creditoribus nullum damnum
infertur, ut ex Navar. *c. 16. n. 270.* & aliis notat
benè Laym. *cit. c. 11. n. 8.* Quia etiam famuli, vel
operarii, qui bona fide operas suas conduxerunt, etsi
advertant, dominos ex eo famulatu impotentes
reddi ad restitutionem aliorum debitorum, debitam

394 *Tract. IV. Prelim. ad Præcepta 2. Tab. Cap. IV.*
sibi mercedem petere licitè possunt, *secundùm omnes.* Neque tenentur ob id à famulatu discedere, ut contra aliquos docet Molina *tom. 2. disp. 30. §. Juxta hæc,* & alii. Neque enim tales famuli contra justitiam peccant, si à dominis rogati in servitio perseverantes justam mercedem accipiant; sed neque contra Charitatem, si res ita comparata sit, ut licèt ipsi famulatum non præstent; alii tamen non defuturi sint, qui operam suam conduci patiantur.

48 *Quartus:* Si debitis gravatus aliquid expendat ad ea, quæ necessaria sunt ad vitam, famam, statum, justè acquisitum conservandum, nullam injuriam creditoribus infert. Sic enim ex suis bonis comparare non prohibetur vestes, pharmaca, cibos, aliâque ad sui, uxoris, liberorum, & necessariæ familiæ sustentationem, equos, item & famulos ad statûs conservationem necessarios, *juxta communem DD.* Cæterùm quæ debitis gravatus & solvere impotens, uxori ac liberis contulit ad necessariam sustentationem, studia litterarum &c. siquidem liberi, vel uxores propria bona non habeant, nihil postea tenebuntur restituere creditoribus debito suo fraudatis, uti ex communi notat Sanch. *lib. 9. de Matr. disp. 4. n. 29.* nam paterfamilias ex justitia obligatus est liberos, & uxorem alere, necessaria impendere: ergo liberi, & uxor hoc suum debitum accipere possunt ex ejus bonis, nullo reali vinculo obstrictis, absque præjudicio aliorum creditorum, etsi postea non integrè solvendorum. Quòd si verò uxor, & liberi gratuitas donationes, aliòsve

aliósve sic superfluos, aut non debitos sumptus acceperunt, omninò restituere debebunt creditoribus, alioquin debito suo fraudandis, si intra legitimum tempus exigant, de quo fortè alibi plura. A fortiori, & strictius longè restituenda erunt, quæ uxores, & liberi seu vivente, seu defuncto marito, de bonis ejus in fraudem, & damnum creditoris surripiunt, & ut ajunt, ad carceres ponunt, communi quidem, sed iniquissima praxi: nisi quandoque eos verè gravis necessitas excuset.

SECTIO. III.

Causa excusantes à restitutione, ut vel differri, vel omninò omitti possit.

SUMMARIUM.

- 50. Usque ad n. 53. assignantur tres regulae universales pro differenda, vel omninò omittenda restitutione.
- 53. *Causa excusantes à restitutione, ut, quamdiu durant, licite differri possit generaliter sunt quatuor: nimirum.*
- 54. I. Ignorantia inculpabilis.
- 55. II. Impotentia.
- 56. III. Necessitas propria. &
- 57. IV, Damnum ipsi creditori, vel tertio, aut Communitati ex restitutione secuturum.
- 58. Necessitas propria excusat, quoties restitutio fieri non potest absque damno, vel periculo salutis.
- 59. Unde non est obligatio statim restituendi cum damno spiritali animae;
- 60. Nec cum damno vitæ vel incolumitatis corporalis;
- 61. Nec cum jactura fame, vel libertatis.
- 62. Quando verò quis sine periculo infamiae restituere potest, saltem per Confessarium, vel aliam personam tertiam tenetur.

64. Item